

Петар Јевремовић

Филозофски факултет, Београд

Аскетизам и језик

Бити у свету (у свету живљења) подразумева — *бити у језику*. Језик је *кућнишће светиња*. Сваког човеку замисливог света. Где је језик, ту је свет. Где изостаје језик, ту изостаје и свет. Изгубити језик значи *изгубити свети*. Изгубити свет, то је — *изгубити себе*. Екстензија језика, то је — екстензија света. Света живљења. И обрнуто, ерозија језика за собом повлачи ерозију света. Ерозију живота.

Аскетизам, хришћански аскетизам, (вековима) почива на парадоксу. Парадокс *аскејизма*, парадокс *анахорезе*, почива на (традицијом јасно утврђеном) *империјалној науци светиња*.¹ Идеја је — активно се повукавши из света (света симболички кодификоване свакодневице), *очувати сојствено биће у језику*. У његовој синхронији и у његовој *дијахронији*. *Тиховати* није — занемети. *Исихија* није мутизам. Напротив. *Тиховати*, то је — *изоштрити себе за реч*. Живу реч.²

По логици ствари, *анахореза* увек подразумева неко *ἀνα-χώρασις*. Неко *из-мештање*. *Из-мештање* субјекта у односу на његово претходно (симболички и обичајно фундирано) *станишће*. Анахоретско *из-мештање се*, подразумева *из-мештање из светиња*. Бити *из-мештан* из *светиња* је, пре свега, бити *шамо* где је *сујројност светиња*. У односу на уобичајено схваћени свет, пустиња је *не-свети*. Дакле — *сујројност светиња*. Антипод света. Отуд толико приче о *пустањима*.³

Пустиња је *мешафора*. Пустиња је ствар језика. Смисла. Пустиња је пород *приче*. Прича је та у којој пустиња (увек и изнова) бива рођена. Идеја пустиње нема никакве везе са географијом. Као таква, она нам се открива искључиво у регистру *нарајивној*. Никако — *природној*. Пустиња се храни причама. Док је прича, прича о пустињи и прича из пустиње, биће и саме пустиње. Нестану ли приче, нестаће и

¹ Историјски посматрано, неосновано је изједначавање *аскејизма* и *анахорезе*. По свој прилици, рано хришћанство је одликовала много већа разноврсност форми организовања живљења уопште (а самим тим и оног аскетског) него што су то потоњи историчари били спремни да признају. Карактеристично је, рецимо, питања изворног статуса *монаха айотактика* (ἀποτακτικῶν), урбаних монаха који су живели у насељеним срединама, истрајавали у целибату, углавном били независни од (тада још увек у формирању) епископске власти унутар Цркве, при том узимајући активног учешћа у економском (а вероватно и политичком) животу заједнице. Уп. Goehring, J. E., *Ascetic, Society and the Desert. Studies in Early Egyptian Monasticism, Studies in Antiquity & Christianity*, Trinity Press International 1999, str. 53–72.

² Карактеристично вели Исидор Пелусиот: "Кориснији је живот без речи од речи без живота. Онај први и ћутањем користи, други и виком штети." *ΑΠΟΦΥΕΓΜΑΤΑ ΓΕΡΟΝ, Θεσσαλονίκη*, 1987, стр. 328.

³ У том смислу, Пахомијева реформа можемо, имамо ли и виду традицију древне анахорезе, посматрати као *креишњу у сујројном смеру*. Као (између осталог) повратак монаха *светиња* и *економији*. Као рађање једног сасвим другачијег монашког сензибилитета и вредносног оквира. У његовом (Пахомијевом) систему, како то исправно примећује Азиз Атија, *монах мора бити* (у шире схваћеном социјалном смислу) *корисно људско биће*. Идеја није — напустити свет и постати монах. Анахорета. Напротив. Идеја је — остати у свету и бити монах у свету. У монашком свету, у монашкој заједници (*киновији*), која, сама по себи, има статус дела шире схваћеног света као тоталитета. Уп. Atiya, A., *History of Eastern Christianity*, Gorgias Press 2010, стр. 64. Потоње искуство *лавре* ће, као што знамо (по много чему), претстављати прелазни облик између два наведена екстрема.

она сама — пустиња. Остаће само физички супстрат празног простора. Дакле, географија лишена духа.

Прича је *оно нешто* што се прича и препричава, исписује и преписује. Понавља и у том свом понављању варира. То је начин да она траје у времену. Само биће њене временитости у себи садржи (једно активно, распричано или расписано) *нарајивно језиро*. Могућност слушања, односно читања, а онда препричавања и преписивања, чини ствар *јовесно валентном*. Живом. Тачније, живом у времену. Оном која (у времену и упркос времену) траје. То би, другим речима, значило — *отвореном за варијације*.

Дакле, аскетизам (зрели хришћански аскетизам) подразумева — *јусуињу*. Пустиња је један од карактеристичних *штојоса* хришћанске приче о аскетизму. О — *јодвију*. Подвиг није апстракција. Сама идеја подвига почива на конкретизацији. За сваки *јодвиј* (подвиг је увек *акт*, он је увек *дело*) потребан је (сасвим конкретан) *неко*. Празнина оног *нико* (истог оног *нико* које неумитно превлада у случају изостајања оног *неко*) чини подвиг немогућим. Подвиг тражи *јодвижника*. Подвижник је *онај неко* (увек конкретни неко) сваког замисливог подвига. Прича о пустињи је прича о подвигу. Прича о пустињи је прича о подвижнику. Тако је одувек било.

Подвижник је *јусуињак* (он је *анахорет*) — ма где живео. Био он (попут Јосифа Пештерника) у пећини, или попут Јована Шангајског и старца Порфирија (пркосно изниклог у најмрачнијој замисливој пустињи бетона и асфалта) у самом срцу модернога града. То би било најдубље начело приче. Оно ту за причу главно није *јде* (неко *јесће*), већ *како* (тај исти неко) *јесће*. Пустиња је ствар *начина животи*. Пустиња није ствар *места животи*. Пустиња ме, вели Пајсије Светогорац, *мора измени*.⁴ Искључиво у том случају цела прича има смисла. У противном, све је пука тлапња. И не само то. Потребно је имати у виду следећу напомену. Погрешно је монаштво у потпуности поистоветити са аскетизмом. Са — *јодвијом*. Максимализам приче је једно, сасвим је друго економика страсти и амбиција свачијег конкретног (самим тим и монашког) живота.

Постоје монаштва и *монаштва*. Монаштво је шири појам од појма подвижништва. Односно — *анахорезе*. Стари би рекли — *ошшелништва*. Примера је много. Поменућу само неке. Између осталог, могуће је *урбано монаштво*. *Не-анахоретско* монаштво. Могуће је *рурално монаштво*. Монашко предузетништво. Комерцијализовано монаштво. Каријеристичко монаштво. Салонско монаштво. Милитантно монаштво. Монаштво непросвећено, затуцано. Монаштво просвећено, учено. И ко зна какво још... У сваком случају, могуће је — монаштво без (у изворном значењу те речи) *јусуиње*. Монаштво *ујркос јусуињи*. Ако ништа друго, историјско искуство (пре свега Византије, али никако не и само Византије) нас учи да је опасно (одвећ некритички, слепо) идеализовати монаштво. Како оно *ошшелничко*, пустињачко, тако и оно *институционализовано*. Урбано.

Велике приче се кваре. Треба бити обазрив. Отшелника, а са њим и групу која га (идеализујући га) следује, вазда искушава демон лудила. Лудила групе. Лудила (сваког конкретног) појединца. Демон (потенцијално освежавајуће, мада никада наивне) *анархичности*. Дакле — *нешто јсихотично*. Лудо. Пре свега, *јараноја*. С друге стране, сама институционализација монаштва (као уосталом и институционализација сваке друге велике приче) неизбежно за своју последицу има и (за саму

⁴ Старац Пајсије и старац Порфирије, *Поуке дожанствене љубави*, Образ светачки, Београд 2001, стр. 61.

ствар крајње патогномичан) *јроцес идеолошке (неретко сасвим анахроно касџинске) калцификације* нечег што је иницијално била *харизма*. Поменућу само анахронизам и егзотику, лицемерје и моћ, те јалово политиканство и (понекад доиста озбиљну, најблаже речено забрињавајућу) малформисаност карактера. У том смислу, и данас је (после толико векова) корисно сетити се Теодора Валсамона и његових (прилично трезвених) упозорења.

Пустиња је ефекат смисла. Дар језика. Она је, видели смо, кључни *џојос* једне приче. Важне приче. Никако једине приче. Једне од мноштва могућих прича. Приче о човековој одлучности да се, упркос себи, тј. упркос сопственим слабостима и ограничењима, суочи са Богом и са самим собом.

То ни најмање није лако. Потребно је (упркос свим својим немоћима) много тога моћи. Пре свега, поднети самоћу и лишеност, неизвесност и тензију. Нелагоду. Живот и смрт. Бол. Ми би данас рекли — *јримџивне сџрејње*. Потребно је (уз крајње сведене могућности посредовања) смоћи снаге да се закорачи *с оне сџране јринциџа задовољсџива*. У основи свега заложен је императив — *искусџиџи јраничне линије соџсџивене (јре свеџа џелесне, али никако не и само џелесне) еџсџиџенције*. И, колико год да је то (*мало*) у моћи смртника, наслутити *оно зајранично*. Оно — *божанско*. Бит анахорезе није тек само отићи, напустити свет. Анахореза није (тачније, она то не би смела бити) *ескаџизам*. Анахореза је — *јражиџи Боџа*. Где? У себи. Изван себе.

Унутрашње се преплиће са спољашњим. Тело ураста у душу. Душа проналази себе управо у телу. У сопственом телу. У туђим телима. Анахоретска *из-мешџеносџ* субјекта у односу на *обичајно јрофилисано месџо живоџа свакодневице* чини његово искуство живљења дубоко *џелесним*. Мистика пустиње је мистика тела — *јреображеноџ џела*. Ништа није тако страно мистици пустиње као езотерични спиритуализам који се гнуша тела. Грешка је поводити се за првим (заправо површним) утисцима. Сва, неретко митски обојена (готово фантастична), суровост пустињских отаца према сопственом телу никако није сама себи циљ. Ничег збиља мазохистичког нећете наћи у темељу њихове праксе. Смисао њихове праксе није у порицању телесности човекове природе. Напротив. Идеја је (управо супротно) — то исто тело преобразити. Учинити га (била она мање или више експлицитна) христологија пустинских отаца, какав год они став заузимали у односу према Халкидону, нагалашавала важност саме конкретно телесне (између осталог и обредне) димензије Христовог присуства у овом свету.

Важан је дух, но ништа мање није важно ни тело. Тело за које ће св. Атанасије Велики утврдити да је управо *јодобно* (*δεκτικός*) за *јримање Лоџоса*.⁵ Исто оно тело које трпи и које пати, које ужива и које жели. Које боли и које заводи. Које, сасвим нескривено, пружа отпор оном у нама што је *дух*. Управо нас том и таквом телу враћа искуство анахорезе. Парадигматска рестриктивност пустиње као (пре свега *еџсџиџенцијалне*) ситуације (а онда и метафоре) чини субјекта анахоретског искуства наглашено сензитивним за само *биће соџсџивене џелесносџиџи*. За телесност других. Дијахронијски посматрано, то је важна тековина *јусџиџиње* у овом нашем свету.

Потенцијално, тело је увек проблем. Свет бежи од проблема. Свет бежи од тела. Бежећи од њега — чини га виртуалним. Тобоже, мање или више пластичним.

⁵ Уп. М. Ἀθανασίου, Λόγος Α', Κατά Ἀριανῶν, ΕΡΓΑ τ. 2, Θεσσαλονίκη 1974, стр. 202.

Пласћичносћ — то је податност нашој вољи. Свет *йо-сћварује шело*. Бежећи од њега, њиме бива опседнут. За свет, тело је *сћвар*. Биолошка — *(с)ћвар*. *(С)ћвар* коју је могуће *обликоваћи* и *ћреобликоваћи*. Претпоставка је — разумом вођено (позитивним знањима осведочено) *обликовање* и *ћреобликовање*, пре свега, могу учинити тело *резисћенћнијим у односу на време*. Резистентним у односу на *дол* и на свако друго *ћрћљење*. Уз то, могу га припитомити, тј. цивилизовати га под окриљем неке идеологије.

Два императива профилишу актуални однос човека према телу: *никада не остћарићи* и *уклоћићи се*. Бити као други. Увек бити млад. Уживати у оном у чему сви други уживају. Утопити се у њихову (увек заправо само виртуалну) другост. Свет се заварава. Суштина његове самообмане почива на уверењу да је могућа технологија пацификације оног у свачијој телесност (макар потенцијално) увек персекутивног. Дестабилизујућег. И, наравно, временитог. На том привиду данас је изграђена цела једна индустрија. Индустрија уживања. Нарцистичког уживања у идеолошком артефакту идеализоване слике (тобоже сопственог) *бића* и тела.

Тело се опире свакој идеологији. Тело не трпи лажи. Тело измиче великим причама. Ниче би рекао: тело је *шамо* где је истина. Тачније, тело *јесће* истина сама. Оно што је у човеку *дух*, или *душа*, уверава нас Ниче, склоније је лажима од тела. Тело се опире лажима. И не само то. Неретко, тело страда због лажи. Између осталог, искуство у раду са соматизацијама склоним примитивним менталним организацијама томе у прилог непобитно сведочи.⁶ У сваком случају, тело није само перцепција или аперцепција, поатура или кинематика оног — *res ehtensa*. Тело је — *фантасиа*. *У-образиља*. Тело није пука *маса*. Телесна *маса*. Поменута — *(с)ћвар*. Тело је много више од органског супстрата сопственог *бића*. Тачније — *биолошке (с)ћвари*. Као што рекох, тело је — *фантасиа* Оно је *рећрезенћација*. Заправо, (фантазматски опосредована) *кон-фиурација рећрезенћација*. Управо у њу, такву каква је, буквално (у том смеру, видели смо, иде и христологија св. Атанасија Великог) *урастћају учинци лоћоса*. Логоса као говора. Говора других. Тако (постепено, од новорођеног детета) настаје човек.

Пустиња је велика школа. Потенцијално, у њој се може догодити нешто крајње озбиљно. Пре свега, једно сасвим нарочито искуство. Аскетско искуство. Практика аскетизма, видели смо, неминовно подразумева: *оздиљно схваћићи своју шелесну ћрироду*. Своју *смрћну ћрироду*. Са њом се суочити. Својим умним *бићем* у њу урасти. Понеговати је. Помоћи јој. Колико је смртнику дато (уз помоћ Божију) — *настћојаћи ћреобразићи је*. Исто важи и за (потенцијално увек присутну) *ирационалносћ нашеј коћнићивној айарайша*. Нашег мишљења и замишљања. Фантазије и перцепције. Нашег језика и нашег говора.

Далеко од тога да само наше тело потребује спасење. Да је оно у нама мислеће и опажајуће, замишљајуће и мотивишуће по себи интактно. Где год били, помисли су увек *ћу*. Маме нас. Искушавају нас. Воде нас. Наводе нас. Ипак, сложићемо се, њихово присуство нигде није тако очигледно и тако ултимативно као у ситуацији анахоретске *из-меићеносћи*. Поставака ствари је таква да човека лишава тобожњих *ућорићића* и *ћрибежићића*. Када све (виртуално, однодно световно) утихне — тело (у својој онтолошкој сведенности) проговара. Тензија расте. Све врви од помисли. Суочити се са телом, суочити се са помислима, то би били императиви анахоретске

⁶ Уп. мој текст „Неки проблеми битни за разумевање односа између ментализације, раног сплитинга и пројективне идентификације“, *Тхеориа*, бр. 1, 2007, стр. 95–109.

сма. Писма као (нормативно) кодификованог документа. *Живети ио цийаиима* је тамо где је обнављање живота у кризи. Живот се (тада) наслања на слово. Подупире га апстракција записа. Цела ствар се своди на (миметички) императив доследности тексту. Тексту који овде има статус (претпоставља се неспорног) документа. Цитат је нешто *фиксирано*. Нешто — *вазда истио*. Писмом осведочена *маиеријална истиовейностй ишој вазда истиој* укида могућност (творачког) варирања. Парафразирања. Понављање је — *иараффраза*. Акциона парафраза. Перформатив. Варијација на тему. У овом случају — *јеванђељску шему*. Варијација је живот — живот теме.

У пустињи никада није гужва. Она је *шамо* где је осама. *Осама* је друго име за пустињу. Управо зато појам пустиње нема никакве везе са географијом. У пустињи никада није бука. Бука тражи мноштво. Бука је језик гомиле. Пустиња је *местйо* осаме. Пустиња је *местйо* тешине.

Пустиња није *шамо* где је мноштво. Где је гомила. Пустињај није *шамо* где је бука. У пустињи — препуштени сте себи. У пустињи — препуштени сте Богу. Пустиња је *шамо* где су искушења. Где се тело сукобљава са духом. Где речи продиру дубоко у *сому*. Пустиња је тамо где се тело упиње да проговори. Гледано из антрополошке перспективе, *израз је еншелехија иусишиње*. Бити, то је — *изразийи се*. Изразити се пред Богом. Изразити се пред собом. Пред бижњима. У сваком случају — *ироовориийи*.

Свет пустиње је директан. Непосредан. Непосредно је — спонтано. Опуштено. Свесно, пустиња се одриче сувишног. Сувишно оптерећује. Између осталог, у самој бити пустиње заложен је (аскетски) императив *рестрикиције сийаиисийа*. Статисти, то су сувишни ликови. Пустиња је (можемо и тако размишљати) инсценација живота у својој сведености на битно. Пустиња настоји неговати индиференцију према свему небитном. Редундантном.

Идеја је, сасвим је очигледно — задржати само кључне ликове. Само битне ситуације и односе. И — у њима се огледати. Има нечег *центријейиалној*, дубоко заложеног у самој бити искуства пустиње. Већ сам рекао, пустиња почива на осами. Осама није вакум. Биће се контрахује. Повлачи се у себе. Бивајући у себи — човек никада није сам. Напротив. Што је човек више сам, што је више у себи, то су му ближи његови сопствени страхови и стрепње, духови и приказе. Сећања и фантазије. Снови. Бивајући сами, преплављени сте *сенима и ириказама друиш*. Живих или мртвих — *друиш*. Ваших — *друиш*. Стварних и нестварних — *друиш*. Присутних и отсутних *друиш*. Добрих или злих — *друиш*.

Важна је следећа напомена. Оно у пустињи *центријейиално* није *аутиистично*. Напротив. Унутрашњи простор је *хомеоморфан* спољашњем. То је важна тековина хришћанског аскетизма. Што сте дубље у себи, што сте ближи Богу, то сте стварније са другима.¹¹ Аналитика страсти и помисли, дакле сама срж анахоретског позвања, колико год била ствар човекове најдубље интима, парадоксално ураста у сам свет, који нам се (такав какав је) открива као *слика*. Као (мање или више освешћен) *ограз* наших унутрашњих стања, фантазија и мисли.

¹¹ У том смислу карактеристично вели ава Доротеј: „Навешћу вам пример /који потиче/ од отаца. Замислите круг /уцртан/ на земљи, шестаром описан око центра. Средиште /тог/ круга зове се центар. Он је поједнако удаљен од сваке тачке на кружници... Замислите да је свет овај круг, да је Бог његово средиште. Линије које иду од кружнице ка центру су људски животи. Што су свети ближи Богу /тј. центру круга/, толико они бивају ближи и једни другима. Што су међусобно ближи, то им је и Бог ближи. Исто /међутим/ важи и за удаљавање од центра. Што се неко више удаљава од Бога /тј. центра/ и иде ка спољашњем /ободу круга/ то се он, очигледно, удаљивши се од Бога /као центра/ удаљава и од других, /а/ удаљивши се од других он бива даљи и од Бога.“ Уп. Αββα Δωρόθεος, Περὶ τῆς κρισεως τοῦ πλησιου, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ, ΕΡΕ 12, Θεσσαλονίκη, 1981, стр. 398.

Пустиња је ствар погледа. И — слуха. Ослушкивања. У пустињи чула су изоштрена. Важно је видети. Важно је чути. Оно у пустињи видљиво је *сведено*. Исто важи и за оно што се чује. Сама сведеност призора пустињског пејзажа изоштрава поглед. И слух. У пустињи се боље чује. Звуци се не мешају. У пустињи се поглед не *расија*. Сведеност га сабира. Чини га проницљивим. Бистрим.

Пустиња тежи *сабраности*. *Расутошћу* је супротност идеалу пустиње. Расутошћу је супротност сабраности. Расутошћу — то је *јомеиња*. Помућеност. Бука. Сабраност није никакав метафизички тоталитет. Никаква свеукупност. Збир. Сабраност — то је *дистрина*. Бистрина погледа. Бистрина слуха. Бистрина сабира, чини биће сабраним. Бистрина — то је *прибраност*. Прибраност као *јасноћа*. Јасноћа оног *моћи видети*. Јасноћа оног *моћи чути*. И, што је најважније, (*моћи*) не побећи од тог свог *моћи*. Не побећи у мутно. Не изгубити себе у празном. У наклапању. У нечему што је пуки шум.

Који је смисао јасноће? Сасвим очигледно — моћи видети, моћи чути. Гледати. Ослушкивати. *Огледајти се*. Огледати се у *оном виђеном*. Огледати се у *оном чувеном*. Између осталог и — моћи *диференцирати*. Диференцирати слике. Диференцирати звуке. Диференцирати, то је *разабрати*. Пре свега, *разабрати себе*. Разабрати себе у мноштву ликова, у мноштву гласова. *Разабрати групе* (ликове, гласове) је корелат оног *разабрати себе*. Моћи разликовати — *разликовајти духове*. То није мала ствар.

Свет — то је *свакодневица*. Пустиња, то је *из-мештености* из те исте свакодневице. Измештеност је *јомерености*. Помереност (тј. децентрираност) у односу на *свакодневицу световној*. Обичајног.

Упркос свом својем лудилу, свет није хаос. Свет има своје закономерности, свој ред и поредак. Своју реторику, свој жаргон. Своју синхронију и дијахронију. Пустиња није хаос. Пустиња има свој ред и поредак, свој језик — говор. Ред и поредак пустиње (исто важи за њен језик — говор) не могу бити сведени у оквире реда и поретка света. Света (свакодневице) профаног живљења. Света еклисијалне обичајности. Укрштањем рутине ритуализованог са (у основи ипак световном) идејом власти и поретка настала је еклисијална представа о сопственој (хијерархијској и функционалној) уређености. Отуд толиког могућег препознавања и преклапања на релацији *световна-еклисијална бирократија*.¹² Односно, *световна-еклисијална метафизика*. У сваком случају, политика. Политика магловитих обећања, активне демагогије (која, наравно, никада не иде без мање или више лицемерја) и, напосред (када је то потребно), потенцијално увек бруталне репресије.

Свет је *нешто прејознајљиво*. У питању је опште место. Класични *шојос* аскетске традиције. Препознатљивост свакодневице (у свој њеној хијерархизованости, рутини, демагогији и репресивности), то је сама срж искуства света. То је *оно нешто у односу на што се ваља из-месити*.

Пустиња је — *месито*. Место у којем се живот преплиће са причом. Пустиња је *тамо* где сама прича (у овом случају, радикализована хришћанска прича) налази себе у животу. У историји. Исто тако — свет је место. У односу на свет, она је — *група месито*. Друга сцена.

¹² Има код Пафнутија (у његовом *Житију Онофријевом*) једно место на којем се (сасвим експлицитно, језиком чуда) говори о (назовимо то тако) једној *неинституционалној лијурји*. Дубоко у пустињи, далеко од сваког реда и поретка света, постоји група монаха. Сваког дана *тојодњеи* они се окуљају на одређеном месту, где их сам анђео (без присуства свештеника) причешћује. Уп. Paphnutius, *Histories of the Monks of Upper Egypt and The Life of Onnophrius*, Translation and Introduction by Tim Vivian, Gorgias Press 2009, str. 164–165.

У свету — реч мами и заводи. Између осталог, патологија света је патологија обесмишљених речи. Обесмишљена реч је мртва реч. Мртва реч је *реч лишена њојској набоја*. Отуд њено — ништа. Празнина. Празна реч убија. Она убија дух. Она живот лишава смисла. Празна реч је безлична и јефтина. Жива реч је увек нечија. Као таква, она увек долази од неког. Долазећи од неког, она увек неком другом бива упућена. И још нешто. Жива реч никада није јефтина. Она увек бива плаћена скупим подвигом.

Препокрити празнину, то би био смисао инфлаторно распричане логореје света. Свака је логореја *деј од ћућања*. Бег од присности — интима. Свет зазире од ћућања. Свет бежи од присности. Свет не подноси тишину. Устрашен, поистовећује је са (сопственом) празнином. Свет бежи од празнине. Бежи у похлепу. Бежи у завист. Бежи у логореју. Где је логореја, ту је *неповезаност*. Неповезаност мисли, неповезаност дела. Дакле, *расујност*. Расутост као *стање*.

Пустиња се не боји празнине. Својом одлучношћу она је изазива. То би био смисао оног у пустињи *ајонској*. Борбеног. Борба пустиње није борба речима. Борба пустиње је борба за реч. Отуд толико суздржавања од речи које могу бити сувишне. Пустиња, управо због тога, негује култ тишине. Ћутања. Стари би рекли — *тиховања*.

Тишина пустиње је *нарочита тишина*. То није тек пуко отсуство (разноврсности) звукова. У бити тишине није однос према звуку. У бити тишине је однос према времену. Временитост сама. Временитост света се битно непоклапа са временитошћу пустиње. Тишина је димензија временитости пустиње. Бука је димензија временитости света. Тишина пустиње (њено *тиховање*) је *ишчекивање*. Напрегнуто ишчекивање. Будно ишчекивање. Ишчекивање је *ослушкивање*. Тишина пустиње ишчекује (ослушкује) *реч*. Реч која ће однекуд доћи. *Како* — не зна се. *Од кога* — не зна се. *Када* — још се мање зна. Отуд неминовност чекања. Пустиња је та која *има времена за реч*. У случају света, ситуација је уптаво супротна.

Свет је увек у журби. Свет никада нема времена. Свет не подноси чекање. Свет је нестрпљив. Диви се махнитости. Гладује за пречицама. Свет је беда. Дубока беда духа и слова, која одзвања сопственом празнином. Отуд толика *бука* у свету. Отуд толика убрзаност у свету. Утисак празнине нечим ваља прикрити. Маскирати. Пустиња, са своје стране, верује у стрпљење. Пркоси економији. Пркосећи економији, она неминовно пркоси власти. Свакој власти, донекле чак и оној црквеној. Немојмо се заваравати, много тога у Цркви може постати свет. Исти онај свет који се опија брзином. Новцем Химером ефикасности и моћи. Пустиња има своје вредности. Свој поредак. Пустиња има свој ритам. Тај ритам, верује се, није од овог света.

Коначно, за свет — *бука* је нешто важно. И за *буку* ваља имати слуха. Бука је *глас нихилизма*. Бука је *глас* (или, још боље, *звук*) оног *нишња* што разједа *све*. Нихилизам може бити двојак. Може бити *секуларан*, може бити *клерикалан*. Тешко је пресудити који је од њих гори. Отуд толика опијеност света *буком*. Отуд толико присуство *буке* у савременој Цркви. Бука *заглушује*. Заглушује — *јазнину*. Празнину насталу кобном ерозијом речи. Живе речи. Некрозом приче. Са *буком* је лакше. Мање боли.

Тишина боли. Тишина боли тамо где су речи немоћне. Празне. Где су речи немоћне, ту страда чак и само тело. Болести постају неме. Дух бива загушен. Опасно дезорјентисан. Равнодушност се меша са опсценошћу. Стрепња са површношћу. Пустиња је тамо где боли. Бол пустиње је, између осталог, непосредни пород свести о неопходности речи (живе речи) за живот. Отуд оно: *εἰπέ μοι λόγον. Реци ми реч...*